

Mellan nätet och Norrland

Liliequist, Evelina. 2020. *Digitala förbindelser: Rum, riktning och queera orienteringar*. Avhandling. Umeå Universitet: Institutionen för kultur och medievetenskaper. (238 sidor)

EVELINA LILIEQUIST INLEDER avhandlingen *Digitala förbindelser: Rum, riktning och queera orienteringar* (2020) med en återblick på hur hon i tonåren satt vid lånedatorn längst in i ett hörn av Skellefteå Stadsbibliotek. Hon beskriver hur känslorna av utanförskap, vilsenhet och tristess för en stund ersattes av delaktighet och tillförsikt, när hon loggade in på sajten "Sylvia.se – för tjejer som gillar tjejer". Denna ögonblicksbild blyxtbelyser avhandlingens hjärta och undersökningsområde: digitala miljöers betydelse i hbtq-personers liv, inte minst sådana liv som levs bortanför storstadspuls och centrum. Mer specifikt är det Norrland som står i fokus – ett val som hämtar sin analytiska sprängkraft ur de föreställningar om omodernitet, homofobi, machokultur och isolering som sammanstrålar här. Norrland, och kanske framför allt Norrlands glesbygd, är helt enkelt en plats som i mångt och mycket konstrueras som motsatsen till queer. Därför blir Norrland inte bara en geografisk hemvist vilken som helst, utan en plats laddad med en alldeles särskild sexuell betydelse.

Med utgångspunkt i ett etnografiskt material bestående av femton intervjuer, ett antal observationer och analys av tre veckors stafettpostningar på ett tematiskt Instagramkonto, vill Liliequist undersöka betydelsen av digitala miljöer för queera orienteringar. Särskilt intresserad är hon av hur den geografiska situationen villkorar tillvaron på nätet.

Informanterna är hbtq-personer i olika åldrar (mellan cirka 20 och 60 år) och huvudsakligen boende i Norrland – både i dess urbana och dess mer glesbefolkade delar.

Det ska sägas med en gång: studiens analytiska design, det vill säga kombinationen av digitala miljöer, queera orienteringar och Norrland, är dess styrka. I tidigare kulturvetenskaplig forskning om människors användning av nätet utmärker sig hbtq-personer ofta som särskilt intressanta. Tillvaron på internet framställs som potentiellt gemenskapande i ett i övrigt heteronormativt samhälle, men också som en möjlighet till anonymitet och trygga rum. Merparten av denna tidigare forskning utgår emellertid från angloamerikanska sammanhang, ofta urbana sådana, vilket motiverar studiens fokus på norra Sverige som geografisk kontext. Att Liliequist tar sin utgångspunkt i Norrland, med dess historiska konnotationer av det rurala, perifera och omoderna, synliggör dessutom den analytiska vinsten med att kombinera just digitala plats, queer orientering och geografisk miljö. Särskilt tydligt blir detta i Liliequists analys av dejtingappen Grindr, där användarna erbjuds möjligheter till kontakt på basis av geografisk lokalisering. Grindr's utlovade målbild ”0 meters avstånd från närmsta queer” fungerar helt enkelt bäst i miljöer som vimlar av hbtq-personer. Den fungerar inte lika bra när den närmsta bögen på kartan bor så långt borta som i Finland. Med en urban cruisingmiljö som norm framstår livet på den mindre orten som än mer nedslående och hopplöst än det annars gör – det enda alternativet tycks då vara att flytta söderut.

Ett annat exempel på hur de tre analytiska ingångarna befruktas varandra är analysen av Instagramkontot ”Queers tar över länet”, där medlemmarna uppmanas att vid ett givet klockslag besöka en befintlig bar, klubb eller annan plats som vanligtvis upplevs som heteronormativ. Genom att på detta sätt samlas och göra sig synliga utmanar och omförhandlar man rummets heteronormativa kodning, i alla fall under den tidsperiod som ”övertagandet” pågår. Det digitala rummet möjliggör vid dessa tillfällen en sorts expansion utanför det digitala och synliggör på så sätt att en queer orientering utanför centrum både är möjlig och finns.

Ett centralt tema i avhandlingen är alltså frågan om hur olika platser – fysiska och digitala, urbana och rurala – relaterar till varandra när subjekten är queera. Men avhandlingen rymmer också ett tema kopplat till öppenhet och doldhet. Det är nu cirka 30 år sedan internet gjordes tillgängligt för allmänheten och radikalt förändrade människors livsmönster. De senaste 30 åren har också varit en omvälvande period i Sveriges hbtq-historia – en tid då icke-heterosexualitet blivit mer eller mindre folkligt och officiellt accepterat i samhället. Att som hbtq-person leva öppet är i dag ett nära nog självklart imperativ och de som döljer sin sexualitet riskerar att framstå som beklagansvärda och överdrivet rädda. Därför blir det särskilt intressant att följa Liliequists diskussion av digitala forum som Facebook, som snarare än att erbjuda trygga zoner befolkade av redan ”invigda” queers, riskerar att försätta användaren i en så kallad kontextkollaps. Till skillnad från exempelvis Grindr eller Qruiser premierar Facebook social interaktion mellan vänner, bekanta, arbetskompisar, familj och släkt – och användaren uppmanas att frikostigt dela med sig av sitt privatliv. Vilken information som ska delas, var och för vem blir därför centrala frågor att ta ställning till, inte minst för hbtq-personer som kanske inte är öppna med sin sexualitet i alla sammanhang.

Det digitala tycks alltså i dag alltmer sudda ut gränserna mellan privatliv, arbetsliv och offentligt liv, vilket innebär att dubbellivssituationen aktualiseras nästan än tydligare på än utanför nätet. Detta betyder i sin tur att informanterna ofta väljer något Liliequist kallar för den digitala garderoben – ett slags flexibelt rum, som kan expanderas eller krympas beroende på den tänkta publiken och det specifika forum man rör sig i.

De analytiska ingångarna i denna studie är, som sagt, kongeniala i sin enkelhet. Att boken dessutom är lättläst, bitvis både underhållande och drabbande och inte minst samhällsrelevant, gör inte saken sämre. Mina invändningar handlar framför allt om en, i mitt tycke, viss avsaknad av kontextualisering. Det faktum att författaren rör sig över ett tids-
spann på 30 år, och att ålderskillnaden mellan den yngsta och äldsta informanten uppgår till nästan 40 år, borde borge för en diskussion om historisk förändring. Att växa upp med automatisk tillgång till sociala

medier genererar troligen delvis andra erfarenheter än att möta internet först i vuxen ålder – alldeles särskilt för personer utanför heteronormen.

Ett annat otrampat analytiskt spår är de skillnader som empirin gör synliga i fråga om genus. Avhandlingens undersökningssubjekt är hbtq-personer – en kategori som på en mängd olika sätt är genusmarkerad. Av vad som kan utläsas av empirin rör sig till exempel de informanterna i relativt olika forum och miljöer och på delvis olika sätt. Medan bögarnas forum Grindr inriktas på tillfälliga sexuella kontakter i storstaden (och får Norrland att framstå som mer av en vidsträckt glesbygd än det är), orienterar sig de lesbiskt och transbefolkade Facebook- och Instagramgrupperna snarare mot landsbygden. Även om dessa uppdelningar kan tyckas stereotypa, är det tydligt att genus är verksamt i konstruktionerna av såväl digitala rum som centrum och periferi – och att genus därför också hade kunnat fördjupa och förfina analysen av de queera orienteringarnas digitala rum och förbindelser.

FANNY AMBJÖRNSSON
STOCKHOLMS UNIVERSITET